

ВІДГУК

офіційного опонента

**на дисертаційну роботу Станко Галини Володимирівни
«Фінансово-економічний механізм забезпечення конкурентоспроможності
сільськогосподарських підприємств» представленої до захисту на здобуття
наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 –
економіка та управління підприємствами (за видами економічної
діяльності)**

1. Актуальність теми дослідження.

Сільське господарство є однією із найбільш перспективних галузей економіки України. Ситуація, що склалася на сьогодні в аграрному секторі як країни в цілому, так і в окремих її регіонах вимагає зваженого аналізу, формування заходів щодо подолання спаду виробництва продукції, зміцнення фінансового стану сільськогосподарських товаровиробників, використання наявних резервів, переходу агропромислового виробництва на інноваційний тип розвитку. За цих умов роль конкуренції є вирішальною. Конкурентоспроможність підприємства – це багатоаспектна економічна категорія, яка є головним критерієм оцінки ефективності виробництва продукції, виконання робіт або надання послуг, а також результируючим показником ефективності системи управління суб'єктом господарювання. Проблеми підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств, забезпечення конкурентоспроможності галузі, найбільш конкретним узагальнюючим виразом чого є подолання збитковості та досягнення прибутковості виробництва, останнім часом набули особливої актуальності. Необхідні пошук і застосування дієвих економічних важелів, які спонукатимуть сільськогосподарських товаровиробників зменшувати собівартість, впроваджувати інтенсивні ресурсозберігаючі технології виробництва високоякісної продукції.

На конкурентоспроможність мають вплив фактори внутрішнього і зовнішнього середовища, тобто – це критерій ефективності ринкової економіки, стійкості і виживання підприємства. У сучасній конкурентній боротьбі при всій її масштабності, динамізмі і гостроті виграє той, хто аналізує і бореться за свої конкурентні позиції. На ринку можуть функціонувати тільки життєздатні

підприємства, які гнучко маневрують і використовують інновації у своїй діяльності. Організація управління і планування діяльності підприємства, котра заснована на базі аналізу конкурентоспроможності, дає змогу підвищити його адаптивність, конкурентні переваги і результати господарської діяльності.

Сучасний агробізнес вимагає від науки комплексного обґрунтування і вдосконалення фінансово-економічного механізму забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. Все це свідчить про актуальність вибраної теми дисертаційного дослідження Станко Галини Володимирівни

Дисертаційна робота виконана відповідно до планів науково-дослідних робіт Буковинського державного фінансово-економічного університету, є складовою частиною теми «Особливості управління підприємствами в умовах глобальних викликів» (номер державної реєстрації 0111U009027). Роль автора у виконанні науково-дослідної роботи полягає в обґрунтуванні орієнтирів стратегічного розвитку фінансово-економічного механізму конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств.

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій.

Ознайомлення із дисертаційною роботою Станко Г.В. дає підставу стверджувати про достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій, що в ній містяться. Вони базуються на принципах системного підходу та аналізу розвитку і формування фінансово-економічного механізму конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. Для досягнення високого ступеня обґрунтованості та достовірності наукових результатів дисертантом використані різні методи дослідження, зокрема абстрактно-логічний (теоретичні узагальнення і формування висновків), статистико-економічний (аналіз сучасного стану розвитку аграрних підприємств, процесів формування конкурентоспроможності), монографічний (здійснення моніторингу господарської діяльності сільськогосподарських підприємств), розрахунково-конструктивний та порівняння (порівняння діяльності аграрних підприємств), кореляційно-регресійний (встановлення впливу окремих чинників на підвищення ефективності використання

виробничих ресурсів, для визначення впливу факторів на результативну ознаку), інші загальноприйняті статистичні методи.

Об'єкт, предмет, мета роботи логічно пов'язані та чітко окреслюють поле дослідження. Об'єктом дослідження є процеси формування та функціонування фінансово-економічного механізму забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. Предметом дослідження є теоретичні та практичні засади формування і функціонування фінансово-економічного механізму забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретичному обґрунтуванні і практичному вирішенні комплексу питань, пов'язаних з формуванням та розвитком фінансово-економічного механізму забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. У процесі дослідження були отримані такі наукові результати:

Вперше – обґрунтовано трактування конкурентоспроможності підприємства як певного ієрархічного послідовного процесу, що визначає рівень економічного стану підприємства, спрямованість його інноваційного розвитку, що, на відміну від існуючого, відображає діалектичний і дуалістичний характер конкурентоспроможності підприємства, вказує на тісний зв'язок між різними його рівнями та конкретизує сферу реалізації/

Удосконалено алгоритм оцінки конкурентоспроможності підприємств аграрного сектору, який базується на комплексі економіко-математичних моделей стохастичної граничної виробничої функції та аналізу середовища функціонування, що, на відміну від існуючого алгоритму, дозволяє визначити показники відносної ефективності заданої групи підприємств (районів), а також резерви (перевитрати) вихідних (вхідних) факторів підвищення конкурентоспроможності. Обґрунтовано методичні підходи до визначення рівня конкурентоспроможності підприємств за допомогою інтегрального показника на основі структурного і функціонального підходів, що, на відміну від існуючих, задовольняють функціональну повноту і достовірність оцінювання та зменшують витрати часу й коштів на її визначення.

Дістали подальшого розвитку теоретичні засади фінансово-економічного механізму конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств, що включають сукупність форм, інструментів і методів, зумовлених технологічними, економічними, фінансовими і соціальними особливостями галузі аграрної сфери, які забезпечують ефективне функціонування її виробничо-господарської системи на мікрорівні в умовах специфічних особливостей. Розроблено сутнісні положення щодо розробки методики алгоритму побудови моделі інтегрального показника конкурентоспроможності за допомогою багатofакторної моделі фінансового потенціалу суб'єкта господарювання, що пов'язане з ефективністю використання наявних, а також майбутніх фінансових ресурсів і компетенцій для розв'язання підприємством будь-якого оперативного, тактичного і стратегічного завдання. Обґрунтовано концептуальні підходи до побудови двоступеневої моделі управління конкурентоспроможністю підприємства, котра ґрунтується на порівняльній послідовній оцінці першого ступеня за такими інтегральними показниками, як конкурентоспроможність товарів, конкурентний потенціал, рівень фінансового капіталу оцінюваного підприємства і його конкурентів, а на другому ступені – за коефіцієнтом конкурентоспроможності. Окреслено процеси формування інтегрованого інформаційного середовища у вигляді хмарного інформаційного простору, в рамках якого учасники отримують можливість безперервного доступу до інформаційних потоків, що дасть змогу здійснити інформаційний супровід фінансово-економічного механізму забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств.

Цільовій спрямованості дисертації логічно відповідають поставлені і вирішені завдання щодо розробки теоретичних положень і практичних результатів дисертаційного дослідження. Все це свідчить про широту охопленого автором в процесі дослідження кола питань – від теоретичних основ розвитку методичних підходів щодо поглиблення теоретичних засад конкурентоспроможності до розробки практичних рекомендацій щодо формування фінансово-економічного механізму забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств.

Досягненню поставленої мети відповідає і структура дисертації. В ній послідовно викладені три розділи.

У першому розділі – “Теоретичні основи конкурентоспроможності підприємств аграрного сектора і фінансово-економічного механізму її підвищення” – обґрунтовано сутність конкурентоспроможності підприємств і об’єктивну необхідність її підвищення в аграрному секторі, визначено структуру й особливості функціонування фінансово-економічного механізму забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств, розроблено методичні засади формування та оцінки рівня конкурентоспроможності підприємств аграрного сектору.

Здійснено припущення, що конкурентна боротьба й конкуренція як економічні терміни є досить подібними за змістом, однак між ними є певні особливості: конкурентна боротьба більшою мірою характеризує характер поведінки підприємств в умовах ринкової економіки, а конкуренція більше означає умови, в яких реалізується така поведінка підприємств на ринку однорідної продукції (с. 11-12). Проведено групування трактування сутності поняття «конкуренція» (с. 12); «конкурентоспроможність» (с. 18); «конкурентоспроможність товару» (с. 21) і «конкурентоспроможність підприємства» (с. 23). Виділено підходи до розуміння конкуренції: конкуренція як спосіб поведінки економічних суб’єктів на ринку; конкуренція як визначник структури ринку; конкуренція як рушій економічного прогресу (с. 12), визначено напрями формування конкурентних переваг підприємства, котрі мають дуалістичну природу: як економічну категорію і як характеристику конкретного підприємства (с. 17), окреслено види і рівні конкурентоспроможності (с. 19), запропоновано авторське трактування конкурентоспроможності підприємства (с. 22). Дисертантка графічно розкрила процес формування конкурентоспроможності підприємства (с. 28) і взаємозв’язок категорій з категорією конкурентоспроможність підприємства (с. 28). Уточнено класифікацію факторів і видів конкурентоспроможності підприємства (с. 30-32).

Автор здійснила розгляд особливостей функціонування фінансово-економічного механізму підприємства (с. 40-45) і його вплив на конкурентоспроможність підприємства (с. 46-53). Запропоновано основні напрями та заходи щодо забезпечення конкурентоспроможності підприємства (с. 55-56, табл. 1.10) та методи оцінки конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств (с. 59-64).

У другому розділі – “Сучасний стан використання фінансово-економічного механізму забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств Буковини” проведено фінансово-економічну діагностику формування та ефективності використання ресурсоконкурентних переваг сільськогосподарських підприємств, здійснено фінансово-економічний аналіз формування раціональних витратно-факторних переваг аграрних підприємств, зроблено оцінку рівня конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств і їх продукції.

Проведено моніторинг ефективності господарської діяльності аграрного бізнесу Чернівецької області (с. 72-85), окреслено сильні та слабкі сторони, можливості та загрози аграрних підприємств регіону (с. 93, табл. 2.9) і зокрема конкурентні переваги підприємств (с. 94, табл. 2.10), здійснено фінансово-економічний аналіз сільськогосподарських підприємств (с. 96, табл. 2.11), здійснено оцінку ефективності виробництва у сільськогосподарських підприємствах Чернівецької області (с. 99-102). Заслуговує на увагу проведений факторний аналіз конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств (с. 111-120), здійснений розрахунок оцінки рівня конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств (с. 121-122).

Автором висунуто припущення, що з метою подальшого розвитку сільського господарства Чернівецької області слід розробку моделі підвищення конкурентоспроможності підприємства та розробку програми заходів підвищення конкурентоспроможності підприємства.

У третьому розділі “Стратегічні орієнтири розвитку фінансово-економічного механізму конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств” сформовано стратегію конкурентоспроможного розвитку

сільськогосподарських підприємств, проведено оптимізаційно-факторне моделювання процесів забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств, обґрунтовано модель інформаційної системи фінансово-економічного забезпечення конкурентоспроможності підприємств аграрного сектору.

Зокрема, у пп. 3.1. окреслені основні напрямки формування стратегії розвитку фінансово-економічного механізму забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств, зокрема для визначення напрямів підвищення конкурентоспроможності підприємства та оцінювання рівня їх конкурентоспроможності, пропонується: використовувати багатофакторну модель інтегрального показника (с. 129-130), методику управління конкурентоспроможністю підприємства (с. 131), алгоритм управління конкурентоспроможністю підприємства (с. 132-133), схему фінансово-економічного механізму забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств (с. 135-136), концептуальну модель стратегії формування конкурентоспроможності аграрних підприємств (с. 137-138). Дисертанткою запропоновано використання параметричного і непараметричного підходів оцінки конкурентоспроможності (с. 140-149).

Дисертантка за допомогою наукового інструментарію здійснила оптимізаційно-факторне моделювання процесів забезпечення конкурентоспроможності підприємств аграрного сектору (с. 152-170) та запропонувала створити інформаційну систему фінансово-економічного забезпечення конкурентоспроможності підприємств аграрного сектору через побудову відповідної моделі інформаційного забезпечення (с. 181-182). Здійснено припущення щодо доцільності передачі на аутсорсинг обслуговування інформаційної системи управління аграрним підприємством для економії ресурсів.

На підставі проведеного дослідження автор сформулювала логічні та обґрунтовані відповідно із визначеною методологією висновки та рекомендації.

Наведені в дисертації матеріали подаються в логічній послідовності, показують ґрунтовність досліджуваної проблеми, а висновки та рекомендації свідчать, що автор в цілому вирішив поставлені завдання.

Висновки дисертаційного дослідження є достатньо аргументовані та носять важливий теоретичний і практичний характер. Вони свідчать про володіння автором методом наукового синтезу та розвинуте його абстрактне мислення. В цілому роботу характеризує логічна виваженість і послідовність викладу результатів дослідження, їх обґрунтованість і переконливість, аргументоване трактування деяких дискусійних питань, відчувається високий теоретичний і методичний рівень виконаної роботи.

3. Повнота викладення основних результатів в опублікованих наукових працях.

За темою дисертаційного дослідження опубліковано 15 наукових праць загальним обсягом 3,7 ум. друк. арк., у тому числі 7 статей у наукових фахових виданнях; 8 тез виступів на науково-практичних конференціях.

Зміст наукових публікацій у наукових фахових виданнях та їх кількість повною мірою розкривають результати дисертаційного дослідження. Автореферат оформлений відповідно до нормативних вимог, відображає основні положення дисертації, повною мірою розкриває наукову новизну.

4. Теоретична цінність і практична значущість наукових результатів

Теоретична цінність виконаного дослідження полягає перш за все в тому, що сукупність сформульованих у ньому положень є певним внеском у подальший розвиток теоретичних питань формування фінансово-економічного механізму забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств.

Дисертантка Г.В. Станко звернула увагу на комплексне розв'язання проблеми фінансово-економічного механізму розвитку конкурентоспроможності підприємств в регіоні.

Практична значущість наукових результатів полягає в тому, що висновки та пропозиції, отримані в процесі дослідження, спрямовані на вдосконалення механізму забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств на перспективу.

Окремі результати дисертаційної роботи впроваджено в практику. Зокрема Департаментом агропромислового розвитку Чернівецької обласної державної адміністрації (довідка № 04-2/2-2041 від 02.10.2015 р.) та відділом

агропромислового розвитку Вижницької районної державної адміністрації (довідка № 2 від 20.02.2015 р.); знайшли практичне використання у господарській діяльності ФГ «Джерело» (довідка № 30 від 12.12.2014 р.) та СТЗОВ «Колосок-2» (довідка № 85 від 15.09.2015 р.).

Наукові розробки дисертанта використовуються в навчальному процесі Буковинського державного фінансово-економічного університету при викладанні таких дисциплін, як: «Економіка та організація агропромислових формувань», «Потенціал і розвиток підприємства», «Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків», «Конкурентоспроможність підприємства» (довідка № 04-11/139-2 від 11.03.2015 р.).

5. Відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційна робота відповідає встановленим вимогам. Вона є завершеним дисертаційним дослідженням, яке в основному оформлене відповідно до інструктивних матеріалів. Автореферат дисертаційної роботи за своїм змістом в повній мірі відображає зміст основних положень дисертаційної роботи.

Основні положення дисертації, що наведені в опублікованих наукових працях відповідають вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», а їх зміст достатньо повно розкриває результати дослідження.

6. Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота виконана на належному науковому рівні, однак не позбавлена зауважень, недоліків і окремих дискусійних положень.

1. Окремі підрозділи дисертації є великими за обсягом, зокрема пп. 1.1; 3.2 і 3.3. Автору доцільно було б звернути на це увагу.

2. В окремих таблицях і рисунках трапляються погрішності і неточності автора.

3. На с. 48 дисертаційної роботи йде мова про механізми підвищення конкурентоспроможності підприємств аграрної сфери (рис. 1.10). Вважаємо, що це є недоречним у I розділі дослідження висвітлювати питання III розділу.

4. На с. 51 рис. 1.12 вимагає більш ширшого розкриття у плані фінансових механізмів.

5. Серед цитованих науковців у I розділі роботи М. Портер згадується найбільш часто, хоча цією проблематикою займалася велика когорта учених з світовими іменами. Тому віддавати перевагу окремим вченим на нашу думку є дещо некоректним.

6. У II розділі, зокрема пп. 2.1 автор подає інформацію про стан ведення сільського господарства у Чернівецькій області. Проте окремі графічні матеріали не мають практичного значення і можна було б їх сміливо винести у додатки до роботи.

7. У пп. 3.1 окремі викладення мають описовий характер. Це зумовлює недостатній рівень обґрунтування положень досягнень автора.

8. Автор дисертації досить вдало відобразив інформаційне забезпечення, що сприятиме удосконаленню фінансово-економічного механізму конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств (с. 179-189). В той же час, крім теоретичної розробки даного питання, немає відповіді, а як практично сформулювати такий підхід.

Однак вказані дискусійні моменти та зауваження щодо змісту дисертації істотно не впливають на цінність отриманих автором результатів і не знижують загальної позитивної оцінки роботи.

7. Загальна оцінка дисертаційної роботи та її відповідність встановленим вимогам Департаменту атестації кадрів МОН України.

Оцінюючи позитивно дисертаційне дослідження Станко Г. В. «Фінансово-економічний механізм забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств», представлене на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності), слід підкреслити, що воно є завершеним, логічно впорядкованим, самостійно виконаним науковим дослідженням, яке характеризується науковою новизною та практичною цінністю. Зміст автореферату у повній мірі відображає основні результати дисертаційної роботи.

Тематика дисертаційного дослідження відповідає пріоритетним напрямкам формуванням та розвитку фінансово-економічного механізму забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств України. Тема дисертаційного дослідження є актуальною, а її зміст відповідає профілю спеціалізованої вченої ради К 71.831.02 в Подільському державному аграрно-технічному університеті та паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Опубліковані праці здобувача достатньою мірою відображають основний зміст дисертації. В авторефераті розкрито основні положення дисертаційної роботи та пропозиції і рекомендації.

За рівнем наукової новизни та практичної цінності, ступенем апробації і відображення в наукових працях, дисертаційна робота Станко Г.В. відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 та іншим вимогам нормативних документів Міністерства освіти і науки України.

Автор дисертації – Станко Галина Володимирівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

**доктор економічних наук, професор,
професор кафедри обліку та
економіко-правового забезпечення
агропромислового бізнесу
Тернопільського національного
економічного університету**

04.04.2016 р.

П. Р. Пуцентейло
П. Р. Пуцентейло

Підпис: *П. Р. Пуцентейло*

Завіряю:
Зав. загальним відділом *Г. В. Тарасевич*